

van, amikor a keresett dokumentumokat nem találják a polcon. Ez akkor fordulhat elő, ha rossz polcra rakták, elveszett a dokumentum, vagy ellopták, és a számítógépes rekordban nem pontosították az adatokat. A szoftverek kicserélésével próbálják megoldani e zavaró szituációkat, s a teljesítés arányát 95%-ra emelni.

5. Olcsó, ha sokan használják.

Jelenlegi észak-amerikai könyvtárközi kölcsönzésre vonatkozó tanulmányok azt mutatják, hogy mind a kérő, mind a teljesítő könyvtárnak kb. 30 dollárjába kerül egy dokumentum kölcsönzése. Erre még rájön 40 cent szállítási költség, valamennyi diákmunka költsége, amelyek együtt mintegy 1 dollárt tesznek ki. Jelenleg az OhioLINK-könyvtárak havonta 92 000 tranzakciót bonyolítanak, a Cincinnati Egyetemen pedig 3000 körül mozog az egy hétre eső kölcsönzések száma. Valószínű, hogy a szolgáltatás addig fog terjedni, amíg nem könyvtárközi kölcsönzés lesz a neve, hanem csak egyszerűen kölcsönzés.

Az OhioLINK hatása az állományfejlesztésre

A gyűjteményfejlesztésre gyakorolt hatása: az OhioLINK-nek köszönhetően az állománymegosztás magas szinten érvényesül, hiszen felszámolja a szükségtelen duplikátum gyűjtését. Jelenleg mintegy 60%-nyi dokumentum egynél több könyvtárban megtalálható.

A folyóirat-előfizetésre gyakorolt hatása: még az ARIEL II-vel sem költség- és időkímélő a folyóiratcikkek elektronikus úton való küldése. A folyóiratokat továbbra is elő kell fizetni, háttérrel biztosítva a cikkek szolgáltatásának. A legfőbb probléma a cikkek szervezetek közötti törvényes és logikus megosztása. Megközelítésük lényege, hogy elkerüljék az egyénileg megvásárolt nyomtatott folyóiratok beszerzését, ehelyett az egész rendszerre kiterjedő jogokat szeretnének kapni a folyóiratok teljes szövegű cikkváltozataihoz, s még a kiadókkal is egyezséget kell kötni. Az egyéni előfizetéstől elmozdulnának a folyóiratok széles körű konzorciumos előfizetése felé. Már két kiadóval létre is hozták ezt a megállapodást: az Academic Pressnél 175 folyóirat, az Elseviernél 1150 folyó-

irat esetében. Mindkét ügylet nagyon egyszerű: a könyvtárak határtalan hozzáférést kapnak az elektronikus dokumentumokhoz, ez egy kialakított dátumtól kezdődően él (az Academic Press esetében 1996-tól, az Elseviernél 1998 után lép életbe). Kizárólag nonprofit céllal vehető igénybe a szolgáltatás. Kiegészítésképpen minden könyvtár többletköltség nélkül hozzájut az elektronikus előfizetett folyóirat nyomtatott változatához is az archiválás érdekében. Ilyen egyezmények megkötése a jelenlegi előfizetési ár plusz 10%-ba kerül.

Mivel még a legnagyobb ohioi egyetemek is csak a két kiadónál fellelhető folyóiratok felére fizetnek elő, így máris a folyóiratok kétszereséhez férhetnek hozzá. A megtakarításhoz hozzájárul, hogy a szerződési időszakban bekövetkező folyóirat-előfizetés drágulása nem érinti a könyvtárat. A kiadási oldalt tekintve az Academic Pressnél 3,4 millió dollár egy 3 éves szerződési időszakra vonatkozó költség, míg az Elseviernél 21 millió dollár rúg ugyanennyi idő alatt.

Mi történik ugyanakkor a könyvtárközi kölcsönzéssel? Tagadhatatlan, hogy csökkenni fog a tranzakciók száma, nincs többé szükség a források megosztására, mivel mindenki hozzáférhet más könyvtár állományához. Vitatkozni lehet azonban azzal a kijelentéssel, hogy ez a megközelítés nullára csökkenti a könyvtárközi kölcsönzésre fordított időt és pénzt, hiszen mindkét említett kiadónál sok folyóirat kizárólag nyomtatott formában található meg, s vannak még egyéb kiadók is, amelyekkel nincsen megállapodás.

A könyvtárközi kölcsönzés változásával párhuzamosan a könyvtárról alkotott kép is változik. Az eredeti értelemben vett könyvtár egy konzorcium tagjává redukálódik, ám mégsem veszti el egyediségét, hiszen az OhioLINK a már meglévő, kellően fejlesztett, együttműködésre képes könyvtárakra épül.

/KOHL, D. F.: How the virtual library transforms interlibrary loans – the OhioLINK experience. = *Interlending & Document Supply*, 26. köt. 2. sz. 1998. p. 65–69./

(Kőrösi Krisztina)

Könyvtári szolgálat szerződések alapján

Könnyen lehetséges, hogy ha a könyvtári szakma nem vesz tudomást a realitásokról, sok közkönyvtár megszűnik a jövő évszázad első negyedében. A rezsiköltségek csökkentésére irányuló állandó kényszer alatt a fenntartó számos közkönyvtárat összeolvaszthat más közszolgálatokkal;

így a könyvtár elvesztheti önálló arculatát. Azok a közkönyvtárak, amelyek vezetőik távollattal alagútjának csapdájába esnek, elpusztulnak. A könyvtári szolgálat fenntartása érdekében új modellek alkalmazására van szükség.

Az egyik ilyen lehetséges új modellre adott példát a kaliforniai Riverside megye, amikor szerződés alapján egy magánvállalkozásra bízta a könyvtári szolgálat működtetését. A megye fenntartotta magának a politikai irányítást, s az állománygyarapítás általános felügyeletét a megyei könyvtárigazgatóra, az egyetlen közvetlenül általa alkalmazott személyre bízta. Ez a megoldás, amely a köz- és a magánszféra együttműködésén alapszik, a források menedzselésének és a könyvtári szolgálat megjavításának új stratégiáját jelentheti.

Jó néhány helyi hatóság, amely tisztában van a közkönyvtári szolgálat értékével, és a szerződéses viszony lehetőségeivel, hasznot fog húzni abból, hogy szerződéssel másra bízta a menedzselési, adminisztratív és működtetési funkciókat.

Ma már mindennapi dolog, hogy szerződés alapján végeztetnek el (contracting out) olyan munkákat, mint pl. indexelés, katalogizálás, nyitó állományok összeállítása. Minden közkönyvtáros tisztában van ennek mikéntjével (l. feldolgozás, kapuügyelet, biztonsági szolgálat, gondnokság, bérszámfejtés, kötészet, személyzeti ügyek, kapcsolatszervezés). Hasonlóképpen bevett eljárás, hogy az egyik hatóság szerződés alapján egy másikra bízta a könyvtári szolgálat működtetését, s még a politikai irányítást sem tartja fenn magának.

Nem kell félni attól, ha a hatóság magánvállalkozásra bízta a könyvtári szolgálatot. Először is a szerződéssel foglalkoztatott könyvtárosok sem kevésbé elkötelezettek, mint közalkalmazott társaik. Másodsorban, a közösség továbbra is tulajdonosa marad könyvtárának, hiszen fenntartását változatlanul az adóbevételből fedezi.

Közalkalmazottak nélküli közszolgáltatás – ezt jelenti a szerződéses viszony, amely az erőforrások hatékonyabb felhasználására képes. A szer-

ződéses partnereket nem terhelik annyira a bürokratikusan megkötöttségek, amelyek szinte fojtogatnak sok közkönyvtárat. A profitorientált vállalkozások tisztában vannak azzal, hogy minőségi szolgáltatásokat kell nyújtaniuk, s alkalmazottaik is tudják, hogy csak jó teljesítményük alapján lehetnek biztosak munkahelyük megtartásában. A magánvállalkozás sokkal flexibilisebb az áruk és szolgáltatások beszerzésében is: rendeléseiket a szállítók másnapra, s nem két héten belül teljesítik, s napok, nem pedig hónapok alatt találhatnak ajánlattevőkre.

Ha a közösség méltányolja a könyvtári szolgálat minőségét, s a vállalkozó szakképzett és odaadó könyvtárosokat alkalmaz, kevés a különbség, vagy talán nincs is egy magánvállalkozó által működtetett, és egy közintézményként működő könyvtár között. Az eredményes vállalkozók tudják, hogy nem maximálhatják profitjukat az áruk és szolgáltatások minőségének rovására. Mindkét esetben a személyzet megkapja fizetési csekkjét a hónap végén, a közösség pedig a szolgáltatást, amelyre szüksége van, és amelyet meg is érdemel. A különbség az, hogy a közintézmény vezetői a költségvetési korlátok között igyekeznek eredményesen dolgozni, a vállalkozás menedzsereinél viszont a profit a sikeresség mércéje. Az utóbbiak előnye, hogy bürokrácia nélkül könnyebben és hatékonyabban képesek szolgálni a közösséget.

A köz- és a magánszféra új partnersége sok, ha nem is minden helyi hatóság számára új eszközt jelenthet a közkönyvtári szolgálat fenntartásában és fejlesztésében.

/DUBBERLY, R. A.: Why outsourcing is our friend. = American Libraries, 29. köt. 1. sz. 1998. p. 72–74./

(Papp István)

A LIBNET-program (1998–2001)

Tervezet az oroszországi információs-könyvtári számítógépes hálózat kiépítésére

A szóban forgó számítógépes hálózat kiépítésének célja, hogy az állampolgárok a korszerű számítógépes technológiák és távközlési eszközök használata révén hozzáférjenek az orosz és külföldi könyvtárakban található információkészletekhez.

A program azt feltételezi, hogy 1998 és 2001 között kiépül az oroszországi könyvtári számítógépes hálózat bázisszintje. Ez 150 könyvtárból fog állni. Tagjai természetesen az ország legnagyobb könyvtárai, és a föderáció regionális székhelyein működő hálózati központok lesznek.

A kiépülés folyamatában kimunkálják azokat a szervezeti-irányítási, jogi, pénzügyi, tudományos módszertani és műszaki dokumentumokat, amelyek szükségesek a hálózat fejlesztéséhez, fenntartásához, finanszírozásához, más hazai és külföldi hálózatokkal való kooperálásához.

A LIBNET kiépítésének fő irányai:

> A könyvtárak komplex automatizálása. A meglévő elektronikus katalógusok fejlesztése, újak életre hívása, beleértve a szükséges központi katalógusokat is.